

PROBLEMI NA MUZEJSKATA DOKUMENTACIONA I INFORMATIVNA SLUŽBA VO MUZEJSKITE USTANOVI VO SR MAKEDONIJA

Mr Desa Spasovska   Historijski muzej Makedonije, Skoplje
Mr Dragan Petkovski   Muzej grada Skoplja, Skoplje
Mr Krste Bogoeski   Muzej grada Skoplja, Skoplje

Denes poimot naučna dokumentacija e afirmiran i aktuelen vo site istražuvački dejnosti. Ottuka, naučno izdržanata dokumentacija e preduslov za uspešna rabota na edna institucija.

Zadačata na dokumentacijata e da "iznaoia, odbira, obrabotuva ili prerabotuva izvori na informacija so cel da se dobie analitički informativen materijal /referati, registri/, koi na pregleden način ke ukažuvaat na odbranite izvori na informaciji i sodržinata vo niv; ili sintetički informativen materijal /kompilaciji/ koj ke sođži sistematski sreden informativen materijal za određen problem no od razni izvori"¹.

Osnovnata zadača na informativnata služba e da dava informativen materijal za određen krug interesenti /poedinci, naukata, zaednicata/, za onie izvori na informaciji što go zafakaat podračjeto na muzejskata dejnost.

Razvojot na muzeologijata i baranjeto novi sovremeni metodi na rabota za približuvanje na muzejskite ustanovi kon korisnicite, za izlaganje i objavuvanje na rezultatite od svoite naučni istražuvanja, se tesno povrzani so razvojot na muzejskata dokumentaciona i so informativnata služba. Ne može da se zamisli normalna stručno-naučna rabota na eden muzej bez postoenje na centralna muzejska dokumentacija i informacija.

Problemot na muzejskata dokumentacija beše tretiran ušte na Tretata generalna konferencija na IKOM, održana 1953 godina vo Pariz².

Muzejskiot dokumentacionen centar na IKOM vo Pariz ima izraboteno plan za muzeološka klasifikacija spored koja se katalogizira i se klasificira pribranata raznovidna dokumentacija vo celiot svet³. Klasifikacijata ja opfaka slednata problematika: opšto za muzeite, geografska podelba, muzeološki metodi i tehniki, podelba spored vidovi i karakterot na muzejskite eksponati, specijalni muzejski aktivnosti /dokumentacija, biblioteka, naučno-tehnički službi, muzejski publikacii i dr./. Sekako deka ovaa klasifikacija ne samo što e korisna tuku e i neophodno potrebna za našite muzei i za muzejskite biblioteki.

Institutot za muzeologija od Berlin ima organizirano sovetovanje vo Berlin vo vrska so tematikata - informativna i dokumentaciona služba vo muzeite. Ovoj institut, koj studiski ja obrabotil ovaa problematika, na sovetovanjeto iznese nekolku iscrpni referati, kako na pr.: - Izgradba na sistemot na informativnata i dokumentaciona služba vo muzeite; - Potrebata na ovie službi, kako osnovni uslovi za site sektori na rabota vo muzejskite ustanovi; - Služba za informacii, kako faktor za afirmacija na muzejskata služba vo opštestvoto.

Vo našata zemja ovoj problem e tretiran na poveke muzeološki seminari i sovetovanja održani vo: Rieka vo 1961 godina; Ljubljana vo 1965 godina, na tema: "Dokumentacija vo muzeite"; Belgrad vo 1967 godina za "Karakterot izadačite na muzejskata dokumentacija"; i Zagreb vo 1969 godina i podocna, za vreme na ciklusite na predavanja na postdiplomskite studii po muzeologija i toa: "Dokumentacija i inventari vo prirodonaučnite muzei i zbirki"; "Dokumentacija i inventari vo arheološkite muzei i zbirki"; "Muzeite kako dokumentacioni centri"; "Dokumentacija vo kompleksnite muzei" itn.

Pokraj ovie predavanja, vo Muzejskiot dokumentacioni centar vo Zagreb ima golem broj elaborati - seminarski temi sostaveni od postdiplomci po muzeologija. Vo 1971 godina vo Muzejot na primeneta umetnost vo Belgrad e održan seminar za načinot na obrabotka i vo-

denje dokumentacija za predmete na primeneta umetnost vo muzeite, koj e organiziran vo ramkite na Matičnata služba na ovoj muzej. Analogno na ovoj seminar vo Belgrad, se održani i sovetovanja za obrabotka na istoriskite i na prirodonaučnite zbirki. Megutoa, na sovetovanjata poveke se raspravaše za naučnata obrabotka, za načinot i za sistemot na inventariranje na razni zbirki i materijali, a pomaluku se obriuvaše vnanie na organizacionite prašanja.

Problemot na muzejskata dokumentacija često pati beše razgleduvan i od Muzejskoto društvo na Makedonija i Republičkiot sekretarijat za kultura. Vo taa smisla, vo 1961 godina bea doneseni pravila za načinot na vodenje inventarni vlezni knigi, kako i kartoteki za muzejskiot materijal. Malku mesto na muzejskata dokumentacija i e dadeno i na poslednoto sovetovanje na muzejskite rabotnici na Makedonija, održano vo Oteševo na 5-6 maj 1977 god.

Ovoj pat, nemame namera dlaboko da navleguvame vo ovaa problematika, odnosno detalno da zboruvame za odelni prašanja od podračjeto na muzejsko-dokumentacionata i informativna služba, tuku samo da gi inicirame problemite od ovaa oblast za nivno razrešuvanje.

Vo svojata dosegašna rabota muzejskite ustanovi vo SR Makedonija se srekavaa, a neкои seušte se srekavaat, so osnivnite problemi, kako što se: obezbeduvanje prostor, t.e. muzejska zgrada, finansiski sredstva i stručno-naučni i tehnički kadri.

Razbirlivo e, što pri vakvi uslovi, sistematskata rabota na muzejskata dokumentacija moraše da bide zapostavena što denes, posle toliku godini, teško e da se nadomesti. Vo prilog na ova ke navedeme edem eklatanten primer, spored oficijalnite statistički podatoci, vo muzejskite ustanovi vo SR Makedonija vo 1974 godina imaše 101.388 ne inventarirani predmeti⁴. Ažuriranje na ovie raboti, dopolnitelna inventarizacija, koja e povrzana so snimanje, što e osnoven uslov za natamošna dokumentarna obrabotka, bara golemi materijalni sredstva, zgolemuvanje na kadrite i reorganizacija na rabotata.

Isto taka, muzejskata dokumentacija što e važna i neophodna, zaradi nemanje na eden primer, odnosno model i iskustvo, vo ovoj doskoro zapostaveni del na muzejskata dejnost, koncepcijata i soadržinata na istata seušte kaj nas ne e definirana; se razlikuva i, vo sekoja ustanova se vodi po drug sistem. Zatoa unificiranjeto, t.e. ednobraznoto vodenje na muzejskata dokumentacija se javuva kako neophodna potreba i kako podloga za idnata elektronska obrabotka na podatocite a voedno i za poekonomično rabotenje.

Vrz osnova na prethodno izvršenoto anketiranje na muzejskite ustanovi vo SR Makedonija ustanovivme deka muzejskata dokumentacija ne e centralizirana i deka vo organizacionata struktura na muzejskite ustanovi nema posebni oddelenija za centralna dokumentacija i informacija, tuku zavisno od tipot i karakterot na sekoj muzej se vodi dokumentacijata t.e. evidencijata na muzejskite materijali se vodi po zbirki ili oddelenija. Evidencijata na muzejskite materijali ja vodi sekoj kustos za soodvetnata zbirka ili period što go vodi.

Megutoa i Pravilnikot za načinot na vodenje knjigi, inventari i kartoteka vo muzejskite ustanovi, donesen od strana na Sovetot za kultura na NR Makedonija⁵ dosledno ne e primenuvan od strana na muzejskite ustanovi. Morame da konstatirame deka ovoj Pravilnik, i pokraj svoje propusti i nedorečenost za načinot na obrabotka i inventariranje na muzejskiot materijal i vidovite na kartoteki, odigra pozitivna uloga kako upatstvo za evidentiranje i inventariranje na muzejskiot materijal.

Vleznite knigi na muzejskiot materijal vo Muzeite se vodat najrazlično, počnuvajki od nadvorešniot izgled, forma, dimenzii i naziv /tetratka, register, vlezna kniga/, kako i šarenilo na vnatrešnite rubriki. Tie nekade se vodat po oddelenija, a nekade centralno za site predmeti vo Muzejot. Ima slučai kade što vlezna kniga voedno služi i kako inventarna kniga, kako, na primer, vo Etnološkiot i vo Istoriskiот muzej na Makedonija vo Skopje.

Glavna inventarna knjiga na muzejskiot materijal vo poveke muzei vo Republikata ne se vodi, tuku se vodat inventarni knjigi po zbirki odnosno vo oddelenija.

So ogleđ na toa što muzeite raspolagaat so raznovidni muzejski materijal, odnosno zbirki, koi baraat poseben tretman na obrabotka se javuvaat teškotni za koristenje na zaednički elementi za voveduvanje na ednoobrazen sistem na evidentiranje na muzejskite materijali.

Isto taka, i Zakonot za muzejska dejnost vo SR Makedonija, pokraj toa što voopšteno go ima odredeno poimot muzejski materijal, za razlika od arhivskata i bibliotečnata graga koja e precizirana, ja nema spomenato ni muzejskata dokumentacija, t.e. obvrskata na muzejskite ustanovi za vodenje evidencija, inventari i kartoteki na muzejskiot materijal⁶.

Inventarnite, kako i vleznite knjigi na muzejskite materijali vo muzejskite ustanovi ne se propisno overeni i fizički zaštiteni, i nasekade se naogaat po kancelariite.

Vo neкои muzei se vodat i pomošni inventarni knjigi kako, na primer: za pozajmeni muzejski predmeti, za izloženi muzejski predmeti, za konzervatorski intervencii i sl.

Centralna kartoteka vo muzeite vo SR Makedonija ne postoji, osven vo Muzejot na grad Skopje, koj od 1971 godina ima posebna organizaciona edinica - Oddelenie za centralna dokumentacija, no kon natamošna kartotečna obrabotka na podatocite od centralniot karton ne e pristapeno.

Megutoa, vo poveke muzei kustosite - rakuvači na zbirki ili odgovornici za oddelni periodi od našata nacionalna istorija, vodat priračni kartoteki za obraboteniot muzejski materijal.

Poradi nepostoenjeto na centralna kartoteka i poseben sistem na po-

mošni kartoteki, podatocite za muzejskiot materijal ne se grupirani na edno mesto za da bidat dostalni na korsnicite na muzejskrite uslugi.

Fototeki za muzejskiot materijal muzejskrite ustanovi pretežno vodat po oddelenija. Tuka sakame da go naglasime i problemot za odreduvanje na mestoto i značenjeto na fotografijata vo muzeite vo vrska so nejziniot tretman i obrabotka kako primaren dokument, t. e. muzejski predmet i eksponat, i kako sekundaren dokument pri rabotata na muzeite.

Na specijalnite muzei vo Skopje, što se od republički karakter, so Zakonot za muzejska dejnost dadeno im e pravo da vršat stručen nadzor nad rabotata na muzeite spored svojata specijalnost i istovremeno da ukažuvaat stručna pomoši vo ostvaruvanjeto na nivnite zadatki⁷. Ottamu, se postavuva prašanjeto kako tie ke ja izvršuvaat ovaa zakonska obvrška vo pogled na načinot na obrabotkata, inventariranjeto i katalogiziranjeto na muzejskrite predmeti koga tie vo svoite matični kuki dokraj ne gi razrešile.

Smetame za potrebno da istakneme nekoi načini vo vodenjeto na muzejskata dokumentacija za muzejskiot materijal vo muzeite kako, na primer, vo Istoriskiot muzej na Makedonija vo Skopje, kade što spored organizacionata i tematskata struktura poveke vraboteni kustosi se odgovorni za odredeni periodi od našata nacionalna istorija; tie rakuvaat so eden del od muzejskiot materijal, t.e. samo so foto-dokumentacijata za soodvetkiot period. Od ostanatiot muzejski materijal napolno se izolirani i nemaat nikakov uvid bidejki istiot go obrabotuvaat, inventariraat, katalogiziraat, čuvaat i održuvaat dvajca kustoci koj ne se zadolženi so odredeni periodi, tuku eden e zadolžen za trodimenzionalni predmeti, a drugiot za primarnata dokumentacija i za tekstilot.

Vakviot način, činime deka, ne e ispraven, bidejki kustosite-rakuvači na zbirki nemaat vrska so predmetite i so dokumentite, bilo tie lično da gi nabavile bilo na drug način da došle vo Muzejot.

Isto tako, nema uvid za kompletnost na zbirke, odnosno dali ima dovolno eksponati za interpretacija i za ilustracija na istoriskata tematika. Toa, sekako, rezultira nesistematska i neplanska istraživačko-pribiračka dejnost. Istovremeno toa ja otežnuva rabotata za eksponiranje na muzejskiot materijal vo postojanite i vo povremeni tematski izložbi. Vo ovoj slučaj se postavuva prašanjeto kade i komu da mu se obrakaat strankite - korisnici na muzejski usluga za da dobijat celosni informacii za odredeni muzejski materijali.

Vo ovoj muzej se vodi vlezna kniga za site muzejski predmeti, edna inventarna kniga ima za primarni dokumenti /arhivska graga/, a za fotografiite ima inventarni knigi po oddeli, odnosno po periodi. Kartoteki za fotografiite hronološki, tematski, imenski i topografski se vodat, isto tako, po oddeli. Postojat kartoteki: hronološka i po vidovi na materijali i za dokumentite.

Vo Etnološkiot muzej vo Skopje se vodi samo vlezna kniga, register za site muzejski predmeti i pomošna kniga za pozajmeni muzejski predmeti. Kartoteka ima po k lokaliteti, a vnatre i po vidovi na materijali, no taa ne e potpolna bidejki ne se obraboteni site predmeti.

Vo Arheološkiot muzej vo Skopje inventarni knigi se vodat po oddelenija, koi vsumnost gi metaat i kako vlezni knigi. Kartotekata e hronološki, a imaat priračni kartoteki po lokaliteti. Fototeka vodi sekoe oddelenie.

Vo Prirodonaučniot vo Skopje vlezna kniga nema. Stručnite inventari, koi kaj prirodonaučnite muzei i zbirki imaat svoj specifikum koj ne e identičen so stručnite inventari na kulturno istoriskite zbirki, ne se vodat. Kartotečno se obrabotuvaat samo pretstavniciite na odreden vid od florata i od faunata vo Makedonija i redovno gi objavuvaat vo publikaciite na Muzejot. Kartoteki imaat po azbučen red na vidovite, po lokaliteti i po mesto na smestuvanjeto. Fototeka za muzejskite materijali, ne postoi.

Naučnata dejnost vo muzejskite ustanovi, odnosno naučniot metod na stručnata valorizacija na spomeničniot fond e neophoden preduslov za uspešno odvijanje na ostanatite muzejski aktivnosti /izložbeni, vospitno obrazovni i kulturni/.

Ako se ima pred vid važnosta na kulturnoto nasledstvo smesteno vo muzeite za segašnite i idni generaciji, togaš duri i janmalite muzejski ustanovi ne treba da se otkažat od naučnata obrabotka na svoje fondovi.⁸

Stručno - naučnata valorizacija na muzejskite zbirki e primarna zadača na muzejskata dejnost. "Muzejskite zbirki se naše dragoce-
no kulturno nasledstvo. Tie se legitimacija na našeto minato i kultura, dokumenti vrz koji go gradime našeto pravo vo opštata kulturna zaednica, zatoa nemože i ne smee da se dozvoli prioganje koji toj materijal bez naučna fundacija"⁹.

Inventarizacijata na muzejskite predmeti i zbirki e prioriteta rabota na muzeite, odnosno na muzejskite zbirki, a inventarite i kartotekite ja činat osnovata na muzejskata rabota. Vo poveke muzei vo SR Makedonija ne se obrnuva dovolno vnanie i odgovornost kon ova muzejska dejnost, iako se znae deka "problemite na stručnite inventari na muzejskite zbirki, može bi se najtežok problem kaj site naši muzei vo zemjata"¹⁰.

Vo prilog na ova zboruva golemiot broj od nad 100.000 ne inventarirani i neobработeni predmeti.

Za vakviot stav na muzejskite rabotnici vlijaeja objektivni i subjektivni faktori.

Kako objektivni slabosti možat da se zemat slednite:

1. Nepostoenje uslovi za obrabotka i inventarizacija na muzejskite materijali,

a/ Nemanje na muzeološko obrazovani odnosno osposobeni kadri;

b/ nemanje dovolno materijalni sredstva za nabavka na inventarni knigi, kartoni, snimanje na predmetite i sl.;

c/ Prostorni uslovi za rabota;

2. Nemanje jasen, određen i unificiran, odnosno ednoobrazen sistem, model na stručni muzejski inventari i kartoni.
3. Nemanje na priračnik, duri ni na jugoslovensko nivo, za obrabotka i za inventariranje na raznovidni muzejski materijali i tehniki. Vo ovoj pogled očigledno mnogu poveke imaat storeno biblioteekarite i arhivistike.
4. Često pati se slučajava maliot broj na muzejskiot stručen personal, da e pretovaren so niza zadolženija, koji nesomneno se važni i značajni, i pa nema vreme i možnost da pristapi kon sistematsko inventariranje na muzejskite zbirki.

Subjektivno e, spored našeto misljenje, toa što inventariranjeto e dolga, a možebi i neblagodarna rabota, pa zatoa eden del od stručno-naučniot personal pogolema želba projavuvaše za naučna rabota, koja mu garantiraše pobrzo napreduvanje. Taka, se slučuva poedinci, odbegnuvajki go stručnoto inventariranje i odgovornosta sprema muzejskiot materijal, da izbiraat određeni interesni predmeti od zbirkite, koji naučno gi obrabotuvaat i gi objavuvaat vo nekoe spisanie.

Isto taka, ima slučaji koga kustosot od nemarnost nema da izvrši registriranje na site podatoci za oddelni predmeti, vednaš po naodot, nabavkata ili po drug način na bleguvanjetu na predmetite vo Muzejot. Vo toj slučaj predmetot gubi od svojata dokumentarna i istoriska vrednost ako ne se registriraat podatocite vegnaš, neposredno, iscrpno i na stručno-naučen način, so site poedinosti, koji često pati, se od golema polva i naučna vrednost. Za kratko vreme ili se zaboravaat podatocite za predmetot, ili se menuva stručniot personal koj go nabavil soodvetniot predmet, taka što toj gubi od svojata naučna i kulturna vrednost.

Što se odnesuva na konzervatorot, odnosno preparatorot vo muzejska-

ta rabotilnica, e dolžen da posveti značajno mesto vo svojata celokupna rabota na dokumentacijata za zafatite koji izvršil na oddejni predmeti. Od odlukata na kustosot nekoj predmet od svojata zbirka da go doveri na tretiranje vo konzervatorskata rabotilnica treba da počne dokumentiranje na celokupniot proces na natamošnata rabota na predmetot, i toa dokumentiranje trae se dodeka odredejniot predmet povtorno ne se najde vo svojata zbirka.

Početniot dokument e nalogot na kustosot što go dava predmetot na tretiranje. Potoa konzervatorot vrši prethodna dokumentacija /potrebni foto-snimanja na predmetot pred zafatot, opis na postojnata sostojba, analiza na materijalot, sondiranje i sl./ i vrz osnova na takvi soznanija dava na kustosot, odnosno na komisijata, predlog na svojata rabota vo forma na elaborat. Vrz osnova na prifateniot elaborat, konzervatorot ke izvrši zafat i dokumentirajki gi site negovi značajni fazi, bilo vo odnos na značajnite otkritija za potekloto, izgledot i strukturata na predmetot vo negovata prvobitna položba. Završeniot predmet konzervatorot povtorno go fotografira i go zaključva negovoto dosie i dokumentacija.

Stručnata dokumentacija za dejnosta i razvojot na Muzejot e poseben vid na dokumentacija so specifičen sistem na obrabotka t.e. stučen arhiv, vo koj se sobira, sreduva i se čuva dokumentacija za stručno - naučnata rabota i za razvojot na Muzejot na primer, referati zapisnici za otkup nam muzejski materijali, dnevnici i stručna dokumentacija od arheološki iskopuvanja i druga naučno - istraživačka dejnost, izložbena i izdavačka dejnost, propagandno - pedagoška dejnost, organi na upravuvanje i pravno - normativna dokumentacija i t.n./ e od izvonredna važnost za natamošnata celokupna dejnost na Muzeite.

Vrz osnova na ovaa dokumentacija, sistematski klasificirana i obrabotena, ustanovata i vo sekoe vreme može na nadležnite organi i na javnosta da im dade izveštaj, statistički podatoci i ilustrativen materijal, kako i da priredi jubilarna izložba za svojata dejnost

vo određen period, ili vo celokupniot razvitok od osnovanjetu.

Posebno sakame da do istakneme i problemot za izrabortka na muzeološka bibliografija na neublikovani trudovi vo muzeite, koja bi trebala da dade konkretan uvid vo rezultatite na rabotata na muzejskite rabotnici, a koj e iniciran od strana na IKOM. Trudovite na muzejskite rabotnici, ne samo što, najčesto, ne se publikovani, tuku ne se ni pravilno evidentirani vo samite muzei, i taka, se nedostapni za koristenje. Zatoa tešće e da se dade objektivna slika za rabotata na našite ustanovi, bidejki, često pati, ovoj interesen trud, koj dava specifični muzeološki rezultati, a nikade ne e evidentiran, da ostane nezabeležen i anonimen.

Od osobeno značenje e izrabortkata na mikrofilmskata dokumentacija za zaštita na muzejskite materijali vo slučaj na vojna.

Soglasno Megunarodnata konvencija za zaštita na kulturnite dobra vo slučaj na vojna, koja predstavuva zakon, sekoja zemja, potpisnička na konvencijata e obvrzana najprvo da sozdade preduslovi koi davaat možnost za koristenje na pravata što se ova konvencija se steknuvaat¹¹.

Poznato e deka po Vtorata svetska vojna imaše poveke baranja za restitucija na konfiskovani i ograbeni umetnički, istoriski i naučni predmeti, materijali, zbirki, spomenici i sl. koi što vo tekot na vojnata okupatorskite vlasti gi odnesoa od muzeite, galeriite, ustanovite i vo privatnite zbirki i imoti.

Vo rešavanjeto na problemot za repatrijacija i restitucija na nanalogniot materijal se javuvaa značitelni teškotni poradi toa što nekoi naši muzei nemea dokumentacija za konkretizacija i potkrepa na svoje baranja. Ovoj nedostatok za identifikacija na određeniot materijal onevozmoužuva postavuvanje na konkretni baranja za vrakanje na materijalot na ustanovite.

Ovie okolnosti i iskustva im postavuvaat imperativno baranje na us-

tanovite, na koi takov materijal im e doveren, da ja nasočat svojata rabota vo pravec na ispolnuvanje na obvrskata za sozdavanje dokumentacija, soglasno Megunarodnata konvencija za zaštita na spomenicite na kulturata i našite pozitivni zakoni i propisi. Toa, vo prv red, se odnesuva na stručnoto inventariranje i valorizacija na muzejskite zbirki i mikrosnimanje barem na najvredniot materijal vo muzeite¹².

Veke docni inicijativata vo našata Republika za voveduvanje nova tehnologija vo muzejskata služba za koja treba da se najde određen sistem na elektronska obrabotka na podatocite, odnosno na informaciiite, na koj način na kompletnata muzejska služba ke i se ovozmoži da se vklopi vo sistemot na kompjuteri.

Na ovaa zadača intenzivno se raboti so konkretni rezultati vo Soedinetite Amerikanski državi, vo Skandinavskite zemji, vo SR Germanija i vo drugi zemji.

Vo našata zemja postoi inicijativa, planovi, predlozi za akcija i rešavanje na ovoj problem. Bidejki elektronskata obrabotka na informaciiite za muzejska služba e zadača i obvrska što ja nametnuva sovremeniot tek na životot i potrebata za vklopivanje vo kolosekot na vremeto, muzeite ne možat i ne smeat da dozvolat da se najdat na sporeden kolosek.

Za važnosta od voveduvanjeto na elektronskata obrabotka na informaciiite ne bi zboruvale, no samo bi spomenale deka na toj način se postignuva egzaktnost na informaciiite, brzo informiranje za site potrebni podatoci za zbirките, grupiranje na edno mesto na ogroman broj podatoci što go ovozmožuvaat sovremenite elektronski smetala so primena na magnetni lenti, magnetni kartici, magnetni dškovki, a osobeno, so primenata na feromagnetni jadra za memoriranje na informaciiite.

Na ovoj plan, početni čekori ima napraveno Prirodonaučniot muzej na Makedonija vo Skopje, primenuvajki go IBM sistemot kompjuteri

koi belakat podatoci na bušenikartici. Elektronska obrabotka na podatocite za naučni celi e primeneta na zbirnite na ribi vo Muzejot. Vo naredniot period ke bide potrebno da se primenuvaat kompjuteri pri naučna obrabotka i na drugite zbirki na Muzejot. No, vo primenata na kompjuterite ne treba da se zastane samo na naučna obrabotka na podatocite, tuku tie treba da najdat svoja primena i vo informativni celi.

Megutoa, ako sakame, elektronskata obrabotka na informaciite da najde svoja primena i vo ostanatite muzei vo Makedonija, ke bide potrebno da se raboti na unificiranje na osnovnite odrednici za obrabotka na site vidovi zbirki vo muzeite.

Za postignuvanje na taa cel potrebno ke bide da se formira edno stručno telo sostaveno od istaknati muzejski rabotnici i od elektroničari, koi so zaednički napori ke iznajdat rešenje za primena na elektronskata obrabotka na informaciite vo muzejskata služba vo Makedonija.

Na krajot da spomeneme edna interesna misla na R. Putar deka nam ne ni trebaat kompjuterite sami, tuku nam ni treba nov način na rabota, a ako toj bide navistina sovremen i napreden, togaš bez kompjuteri ne može da se zamisli taa rabota¹³.

Vo denešni uslovi na rabota, koga e neophodno za kratko vreme da se dojde do potpolna informacija za sekoj predmet ili tema koja nas ne interesira, ne može da se zamisli normalna stručna rabota vo muzeite bez celosna centralna dokumentacija. Ovoj vid na dokumentacija ima povekekratna vrednost, na toj način što, preku vlezmata i glavmata inventarna kniga se obezbeduva stručna i pravna zaštita na muzejskiot materijal. Preku sistemot na kartoteki i fototeki i sl. muzejskiot materijal se pravi dostapen na korisnicite na muzejski uslugi za da možat što pobrzo da dojdut do baranata potpolna informacija na edno mesto, a kustosite - rakuvači na zbirkite, za smetka na kreativnata rabota, se osloboduvaat od preteranoto vršenje na

administrativno-tehničkite raboti i od nepotrebnoto kontaktiranje so strankite korisnici na informaciite vo vrska so muzejskiot materijal.

Za uspešno izvršuvanje na muzejsko - dokumentacionata i informativna služba vo specijalnite muzei koi vršat kompleksna muzejska služba i vo lokalnite muzei od opšt tip treba da se osnova /dokolku veke ne e osnovana/ posebna organizaciona edinica - odelenie za centralna dokumentacija i informacija. Ova odelenie, glavno gi vrši slednite raboti:

- vodi vlezna kniga na muzejskite materijali što e edinstvena za site vidovi muzejski materijali. Vo nea se vnesuvaat minimum podatoci za otkupeni, podareni, iskopani, zaveštani ili na drug način nabaveni muzejski materijali;
- vodi glavna inventarna kniga za site muzejski predmeti što e osnoven dokument za pravna i za stručna zaštita na muzejskite materijali, Vo nea se vnesuvaat podatocite što gi dava kustosot po obrabotkata na nabaveniot predmet, odnosno od priračniot karton na soodvetinot kustos. Pokraj toa, vo odelenieto za centralna dokumentacija se vodat i pomošni inventarni knigi za vremenoдвиženje za pozajmuvanje na muzejskite materijali i dr.;
- formira centralna kartoteka za site obraboteni i inventarirani muzejski materijali, taka što dobienite podatoci od kustosot se vnesuvaat na karton i na koj se nalupuva fotografija od odnosniot predmet, taka podgotveni kartoni se sreduvaat po reden broj t.e. po numerus kurens;
- otvora centralna kartoteka za vonmuzejskiot materijal koj se nalogu vo zemjata i vo stranstvo, a koj e vo vrska so predmetot na rabotenjeto na odnosniot muzej;
- otvora sistem na pomošni kartoteki na muzejskiot materijal, koj se formira od podatocite na kartonot od centralnata kartoteka. Preku ovie kartoteki: namiski, hronološki, topografski, predmet-

no-tematski, po vidovi na materijali - tehniki, stil, doba i sl.; može da se informiraat zainteresiranite stranki za obrabotenite muzejski materijali, nezavisno od prisustvoto ili od raspoloženi-eto na kustosite - rakuvači na zbirki. Pokraj pomošnite kartoteki za muzejskiot materijal, što go poseguva muzejot, može da se formiraat i kartoteki za vonmuzejskiot materijal kojšto se naoga vo zemjata i vo stranstvo;

- vodi fototeka što pretstavuva poseben otek vo centralnata dokumentacija na Muzejot. Oddelno se vodi fototeka na muzejskrite materijali i posebno fototeka na druga dokumentacija za dejnosta na Muzejot;
- vodi stručen arhiv, odnosno stručna dokumentacija za dejnosta na muzejot. Ovoj poseben vid na dokumentacija ima specifičen sistem na obrabotka. Za brzo doaganje do odredeni informacii treba da se oformat pomošni kartoteki: imenski, hronološki, topografski, predmetno-tematski i dr.

Oddelenieto može da vodi hemeroteka, fılmoteka, fototeka, diskoteka i sl.

Vo ramkite na oddelenieto za centralna dokumentacija i informacija spaga i muzejskata biblioteka što se vodi spored bibliotekarskrite normativni propisi.

Brojot na vrabotenite stručno-naučni i tehnički kadri vo ova oddele- nie ke zavisi od razvienosta na rabotite što se vršat.

Stručnata podgotovka na muzejskiot dokumentator e visoka i e od soo- dvetnata specijalnost na Muzejot. Za vršenje na bibliotekarskata dejnost bibliotekar ili knižničar. Za administrativno-tehničkrite ra- boti muzejski tehničar so sredno obrazovanie.

Muzejskiot dokumentator ne može da zadovolji, niti može da ja vrši svojata funkcija ako nema odredeno stručno znaenje što e potrebno za rabota vo dokumentacionata i informativna služba. Poradi toa ne

e dovolno samo visoka stručna podgotovka za da može nekoj da se zadovolži za odgovornite zadači na muzejskiot dokumentator vo oddelenieto za centralna dokumentacija i informacija.

Potrebata od permanentno obrazovanie seušte, vo naši uslovi, ne e postojanen sistem na dopolnitelno obrazovanie, postdiplomski studii i specijalizacija na razni profili i kadri. Vo našata Republika nema organizirano školuvanje na muzejski kadri. Na fakultetite vo Skopje što davaat odredeni profili na kadri za muzeite i za galernite, nema nastava po muzeologija, iako UNESCO ima upateno preporaka do Sojuzniot izvršen sovet na SFRJ za voveduvanje nastava po muzeologija na site univerziteti.

Isto taka, beše ukinato i polaganjeto na stručni ispiti, a pripravničkiot staž često pati se sveduva na formalnost bez konkretna programa za stručno usovršuvanje. Sakame posebno da istakneme deka samo sistematskata stručna nadgradba na muzejskite kadri ke go spreči improviziranjeto i diletantizmot vo rabotata na našite muzei i, istovremeno, ke ovozmoži efikasno i kvalitetno izvršuvanje na zadačite što im gi postavuva našata zaednica.

Za normalno odvijanje na rabotite vo oddelenieto za centralna dokumentacija i informacija, pokraj kadrite, potreben e soodveten prostor i oprema. Za svestuvanje na vleznata, glavната i pomošnite inventarni knigi, koi ne smeat da bidat dostapni na strankite, potreben e metalen orman, potoa razni kartotečni ormani, mašini za čukanje, kseroksi i dr.

Smetame deka so vakva organizacija na rabotite muzeite vo celost ke možat da ja ispolnat svojata obvrška za evidentiranje, odnosno za inventariranje, a preku sistemot na kartoteki muzejskiot materijal ke go napravi dostapen za koristenje za naučni i drugi deli. Istovremeno ke se eliminira privatno-sopstveničkoto odnesuvanje vo rabotata koe ja onevozmožuva dostapnosta na muzejskiot materijal i drugiот vid dokumentacija.

Denes imperativno se nalaga potreba vo SR Makedonija da se organizira edna postojana služba koja sistematski ke raboti na unapreduvanje na muzeite i muzejskata dejnost, ke vrši postojana služba za informiranje na muzeite za nivnata redovna rabota za da se održi čekorot so vremeto, odnosno sovremeniot razvitok za naukata i kultura-ta.

Takva služba može da vrši Muzejski dokumentacionen centar, koj po koncepcija na svoje osnovni zadači pretstavuva zavod za unapreduvanje na muzejskata dejnost. Vo ramkite na kompleksot na zadači što gi izvršuva ima uloga i na centar za stručni i naučni informacii za muzejskata dejnost vo zemjata i vo stranstvo. Ovie informacii se nasočeni na unapreduvanje na rabotata na muzejskite ustanovi, za unapreduvanje na muzejskata sorabotka, za stručna i naučna rabota i za studiranje na muzeologija. Za izvršuvanje na ovie zadači, Muzejskiot dokumentacionen centar se služi i se koristi so iskustvata na drugite analogni ustanovi a vo prv red, na Megunarodniot muzejski dokumentacionen centar na IKOM vo Pariz, potoa so muzejski dokumentacioni centri, muzejski kabineti, muzeološki instituti i drugi analogni zavodi i ustanovi vo stranstvo što imaat podolga tradicija. Denes analogni centri so mnogu razgraneta dejnost postojat vo site zemji so razvijena muzejska služba¹⁴.

Dokumentacijata vo Muzejskiot dokumentacionen centar ke pretstavuva najznačeen fundus na ovaa ustanova. Tuka spaga: dokumentacija za muzeite i zbirkite vo SR Makedonija i vo Jugoslavija; muzeite vo svetot, so kartoteki na celokupnata javna dejnost na muzejskite ustanovi; kartoteka so dokumentacija za stručno-naučniot i na tehnički kadar; zbirka na muzejski plakati, fototeka, filmoteka i hemeroteka.

Dokumencijata za muzeite vo SR Makedonija ke bide sistematizirana za sekoj oddelen muzej: dokumenti, izveštai, prikazi i bibliografii, istorijat na muzeite, izložbi, publikacii, fotografii, reprodukcii, eventualno razglednici, podatoci za kadrите, podatoci za muzejskite zgradi, odnosno za prostorot, statki od vesnicite i drugi informa-

cii. Od podatocite i dokumentacijata za izložbite, razni manifestacii i drugi informacii za rabotata na oddelnite muzei od koi se crpat i se sistematiziraat informacii koi se prenesuvaat vo informativniot bilten, sredeni za sekoj muzej vo SR Makedonija, ke može vednaš i bez teškotni da se dobie uvid vo celokupnoto javno dejstvovanje na muzeite za sekoja godina posebno.

Sredenata dokumentacija za muzejskite i za muzeološkite problemi e dragocena graga za rešavanje na bilo koj problem vo muzejskata služba vo Republikata.

Osven pribranata dokumentacija, Muzejskiot dokumentacionen centar, kako dopisen člen na IKOM za muzejskata dokumentacija, ke može da gi koristi site materijali i informacii so koi raspolaga Muzejskiot dokumentacionen centar /MDC/ pri IKOM vo Pariz. So toa ke bide dostapno se što e za rešavanje na bilo koj problem na muzejskata služba potrebno za studiranje i za obrabotka na ova problematika.

Na krajot da potsetime i na preporakata na Megunarodniot sovet za muzeite /IKOM/, koja najde mesto i vo odredbite na negoviot statut, člen 56, točka-d, deka na Muzejsko-dokumentacioniot centar pri IKOM, megu drugoto, mu e staveno vo zadača da potpomognuva osnovanje na centri za regionalna dokumentacija i istovremeno da ja koordinira nivnata aktivnost od dokumentaren, informativen i bibliografski karakter¹⁵.

Ovoj predlog, za osnovanje na MUZEJSKI DOKUMENTACIONEN CENTAR ZA SR MAKEDONIJA vo Skopje sesrdno go podržuva i osnovačot i dolgogodišen direktor na MDC vo Zagreb prof. Dr Antun Bauer, naučen sovetnik i eden od najistaknatite muzeolozi vo zemjata.

Trgnuvajki od potrebatata za menuvanje segašnata sostojba vo odnos na vršenjeto na muzejskata služba, a so toa i na službata za dokumentacija i informacija, kako i unapreduvanjeto na taa dejnost možeme da go zaklučime slegnoto:

1. Da se pristapi kon osnovanje oddelenie za centralna dokumentacija i informacija, kako posebna organizaciona ednica pri sekoja muzejska ustanova;
2. Da se predloži dopolna i izmena na Zakonot za muzejska dejnost na SRM, vo koj ke bide opfateno podračjeto na dokumentacionata i informativna služba pri muzejskite ustanovi kako obvrška za voveduvanje i za funkcioniranje na istata. Isto taka, so Zakonot da se obvrzat muzejskite ustanovi za sozdavanje na dokumentacijata soglasno Megunarodnata konvencija za zaštita na spomenicite na kulturata vo slučaj na vojna. Bidejki vo Zakonot za muzejska dejnost /Služben vesnik na SRM br. 41/1973/ beše ispuštena odredbata za obvrškata na muzejskite ustanovi za vodenje na evidencija, inventari i kartoteki na muzejskiot materijal, smetame deka e potrebno da se dopolni Zakonot zaradi obezbeduvanje na pravna i fizička zaštita na muzejskiot materijal;
3. Za uspešno vršenje na kompleksnata muzejska dejnost, vključuvajki ja tuka i dejnosta na dokumentacijata i informacijata, potrebno e da se sozdatat muzeološki obrazovani kadri. Toa može da se postigne preku dopolnitelno obrazovanie, postdiplomski studii i so specijalizacija. Vo taa smisla, Muzejskoto društvo na Makedonija da prepораča voveduvanje na nastava po muzeologija na Skopskiot univerzitet na onie fakulteti što davaat odredeni kadri za muzeite;
4. Za poekonomično i za poefikasno rabotenje potrebno e da se utvrdi ednoobrazen sistem ili model za vodenje na stručno-naučnata dokumentacija i informacija;
5. Da se izraboti priračnik za načinot na obrabotka na izvorite na informaciji /muzejskiot materijal/, inventariranjeto, katalogizir-

ranjeto i voopšto za organizacijata na rabotata na muzejsko - dokumentacionata i na informativnata služba;

6. Da se zgolemi sorabotkata megu muzeite, od edna strana i muzeite so drugite organizaciji na združeniot trud i opštstvenopolitičkite organizaciji, od druga, što e uslov za uspešno izvršuvanje na kompleksnata muzejska služba vo koja vleguva i dokumentacionata i informativnata služba;
7. Za unapreduvanjeto na muzejskata dejnost vo SR Makedonija potrebno e da se formira MUZEJSKO DOKUMENTACIONEN CENTAR, koj ke vrši sistematizacija i koordinacija na celokupnata dejnost ka muzejskite ustanovi, sledejki gi najnovite postiganja na sovremenata muzeologija vo svetot i kaj nas vo zemjata.*

BELEŠKI

1. Milan Mole, Dokumentaciona i informativna služba u poduzeću i ustanovi, Zagreb, 1962, str. 27.
2. Vanda Pavelić, Razni modeli inventara u muzeima, Muzeologija, Zagreb, br. 5, 1956 g. str. 1.
3. Muzeologija, Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb, 1972, br. 13, str. 1-36.
4. Statistički izveštai /obrazec KU-4 i 5/ za Muzeite i muzejskite zbirki vo SR Makedonija za 1974 godina.
5. Služben vesnik na NRM br. 42/61 str. 615.
6. Služben vesnik na SRM br. 41/1973, člen 19.
7. Isto, str. 1140 - 1141.
8. Eden od zaključocite na Osmata generalna konferencija na IKOM, održana od 4-8 avgust 1968 godina vo Minhen.
9. Antun Bauer, Muzeologija - Nastupno predavanje za kolegij Muze-

- ologije na postdiplomskom studiju, Muzeologija, MDC, Zagreb 1967, br. 6, str. 20.
10. Antun Bauer, Neke primjedbe na stručno inventariranje u muzejima. Muzeologija, Zagreb, 1956, br. 5, str. 26.
  11. Muzeologija, MDC, Zagreb, 1968, br. 7, str. 9-26.
  12. Antun Bauer, Geneza Medjunarodnih propisa i konvencija za zaštitu spomenika kulture. Muzeologija, MDC, Zagreb, 1968, br. 7, str. 6.
  13. Radoslav Putar, Nova tehnologija u muzejskoj službi /Automatska obrada podataka, kompjuterizacija rutinskih radnji u djelatnosti muzeja i galerija Bilten informatica muzeologica, MDC, Zagreb, 1973, br. 20, str. 3.
  14. Antun Bauer, Uloga, doprinos, muzejskog dokumentacionog centra MDC-a u realizaciji cjelovitog dokumentaciono-informativnog sistema za oblast kulture i kulturnog života. MDC, Zagreb, 1975, str. 1.
  15. Informatica muzeologica, MDC, Zagreb, 1976, br. 5, str. 20.

* Ova problematika beše iznesena vo vid na referat na Godišnoto sobranie na Društvo na muzejskite rabotnici na Makedonija, održano na 27. maj 1977 g. vo Skopje.